

مایکل یانگ، جامعه‌شناسی دانش و برنامه درسی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۷/۲۵

تاریخ پذیرش و انتشار: ۱۳۹۳/۱۰/۲۷

علی زند قشلاقی^۱

هدف اصلی مدرسه، آن است که برای همه دانش آموزان امکان دسترسی به دانشی را فراهم آورد که فراتر از تجربه آن‌ها قرار دارد. این دانشی است که بسیاری از ایشان در خانه، در میان دوستان‌شان و در گروه‌ها و موقعیت‌های زندگی به آن دسترسی ندارند. دسترسی به چنین دانشی "حق" همه دانش‌آموزان در مقام شهروندان آینده است (دانش و مدرسه آینده، ۲۰۱۴، ص ۱۲).

(- 1934) Michael Young

مایکل یانگ^۲، استاد برجسته تعلیم و تربیت در دانشکده تعلیم و تربیت مادام‌العمر و رشد بین‌المللی^۳ در مؤسسه تعلیم و تربیت^۴ دانشگاه لندن است. علاقه پژوهشی اصلی او جامعه‌شناسی دانش و کاربست آن در برنامه درسی به ویژه در دوره دوم نظام آموزش رسمی (دبیرستان) است. او همچنین راهنمای پژوهشی و مشاور تحقیقاتی مؤسسه لندن، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه^۵ (OECD) و مرکز جامعه‌شناسی تربیتی در دانشگاه ادینبرو است.

دوران تحصیل

مایکل یانگ، اندکی پیش از جنگ جهانی دوم در یک خانواده متوسط به بالای شهری انگلیکان^۶ چشم به جهان گشود و در خانه‌ای که به گفته خودش آدم‌ها همیشه بیش از ایده‌ها موضوع گفت و گو بودند، رشد یافت. ^۷ او یازده سال نخست زندگی را به شادی در دو مدرسه شبانه روزی پسرانه سپری کرد.

مایکل سه تجربه از دوران دانش‌آموزی خود را به روشنی در خاطر دارد. نخست ترس واقعی و همیشگی در آغاز هر تعطیلات از واکنش پدرش به کارنامه که در بیشتر موارد با ناخرسندی وی همراه بوده است. دوم کلاس ادبیات در ۱۵ سالگی و تلاش بسیار و البته ناکام معلمش برای پیگیری ادبیات از سوی او که با ای همه به جایگاه مهم ادبیات در برنامه درسی در منظر او منجر شده است - به باور یانگ، ادبیات تجربه‌های شخصی را به مسائل پیش روی همه بشریت گره خواهد زد - و سوم گرایش او به مطالعه علوم پایه در ۱۶ سالگی و تجربه کلاس شیمی که هم برایش لذت بخش بوده و هم در آن احساس توانایی می‌کرده است. مایکل در پایان دوره رسمی و به یاری سرمعلم دبیرستانش نظر پدرش را برای کار در یک دفتر حسابداری از سر باز می‌زند و موفق به ادامه تحصیل در رشته علوم در دانشگاه می‌شود.

پس از مدرسه و دو سال دوران سربازی، مایکل در کمبریج رشته شیمی را ادامه می‌دهد، بهترین خاطره در دوران تحصیل سفر به ونکوور کانادا و یک دوره کار در این کشور و زندگی در نزد عمویی است که پیش از جنگ از خانواده گسسته است. به

۱. a_zand_gshlaghi@hotmail.com

۲. Michael Young

۳. School of Lifelong Education & International Development

۴. Institute of Education

۵. The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

۶. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه تربیت مدرس

۷. کلیسا و مذهب رسمی کشور انگلستان

۸. اطلاعات دوران کودکی و تحصیل از زندگی نامه خودنوشت یانگ (شورت، ۲۰۰۹) اقتباس شده است.

گفته مایکل او نخستین فرد نسل پیشین خانواده است که می‌تواند با او همچون یک بزرگسال مستقل سخن بگوید، او سپس به سختی فارغ التحصیل شده و در شرکت شل مشغول به کاری کسالت بار و بدون هیجان می‌شود. با این رو در ۱۹۵۸ رفت و آمدهای او به رویال کورت تیاتر لندن^۱ که مرکز فعالیت گروهی از نویسندگان ضد رسمی^۲ است، یانگ جوان را با تصویری روبرو می‌سازد که در تضادی یکپارچه با انگاره هایش از جامعه انگلستان است. همزمان با این رویارویی یانگ در جنبش جوانان مخالف تسلیحات اتمی فعالیت می‌کند و برای نخستین بار شروع به خواندن آثاری از تی اس الیوت، جورج اورول و مجلاتی چون دانشگاه‌ها و مرور چپ^۳ می‌کند؛ این دوران برای او دو تصمیم ماندگار در پی دارد.

"نخست آنکه در یافتن هیچ چیز درباره جامعه‌ای که در آن بزرگ شده‌ام نمیدانم و از این رو باید به تحصیل بازگردم و دوم آنکه عمرم را برای کمک به سوداندوزی شل سپری نخواهم کرد"

یانگ در ادامه شغل خود را رها کرده و ناگزیر خانه را نیز ترک می‌گوید و به صورت نیمه وقت به مطالعه جامعه‌شناسی می‌پردازد؛ او برای گذران زندگی شغلی در مقام معلمی می‌گیرد که در آن چندان موفق نیست، مایکل با مشاهده همکاران با تجربه‌اش در می‌یابد که "ایشان برای کلاس‌هایشان خوب آماده می‌شوند و دانش آموزان‌شان را متقاعد می‌کنند که چیزهای مهمی برای یادگرفتن وجود دارد." از این رو، در یک دوره رسمی تربیت معلم ثبت نام می‌کند و همزمان به فعالیت‌های ضد تسلیحات اتمی‌اش شدت می‌بخشد.

او پس از ۶ سال و دریافت مدرک کارشناسی در جامعه‌شناسی به تشویق استادش و با سخت‌کوشی موفق به دریافت کمک هزینه تحصیلی کارشناسی ارشد در دانشگاه اسکس^۴ می‌شود. به گفته خودش یک دهه پس از ترک مدرسه، دوران تربیت آگاهانه او در اسکس آغاز می‌گردد و همان جاست که با کارهای کوهن، مرتون - هر دو از جامعه‌شناسان علم - و مکتب شیکاگو و روش‌شناسی مردم‌نگر^۵ آشنا می‌شود. از میان استادانی که به باورش از بهترین جامعه‌شناسان آن زمان هستند اما بیشترین تأثیر را از بازیل برنشتاین^۶ می‌گیرد. برنشتاین در آن زمان استاد مدعو اسکس است و درسی در جامعه‌شناسی تعلیم و تربیت دارد. او این اندیشه که برنامه درسی موضوعی برای تحلیل جامعه شناختی است را برای نخستین بار در سر مایکل می‌نشانند.

اندیشه‌ها و آثار

یانگ سپس دوره دکتری را زیر نظر برنشتاین ادامه داده و به پیشنهاد او به موسسه تعلیم و تربیت دانشگاه لندن می‌رود تا نخستین تجربه تدریس دانشگاهی را از سر بگذراند. رویارویی با دانشجویانی که برخی از آن‌ها ده تا ۲۰ سال از او بزرگترند، موضوع اقتدار و مرجعیت و قدرت را در نزد یانگ مهم جلوه می‌دهد. در ۱۹۷۰ انجمن جامعه‌شناسان بریتانیا از برنشتاین برای برگزاری نشست سالانه انجمن با موضوع جامعه‌شناسی تعلیم و تربیت کمک می‌خواهد و او نیز این مهم را به یانگ می‌سپارد. کنفرانس گرچه با توفیق شایانی روبرو نمی‌شود، ولی سفر پیر بوردیو^۷ جامعه‌شناس و مردم‌شناس برجسته فرانسوی مجال برای گفت و گوهایی سه نفره به یانگ می‌دهد. یکسال بعد در ۱۹۷۱ برنشتاین ویرایش مقالات این کنفرانس را نیز به یانگ می‌سپارد و او به یکباره فرصت می‌یابد تا مجموعه از برجسته‌ترین آثار آن دوره را زیر نام نخستین کتابش «دانش و کنترل» گردآوری کند. این گونه است که مجموعه‌ای از آثار بوردیو و ساختارگرایی دورکهایمی برنشتاین و نیز روش‌شناسی مردم نگارانه آلان بلوم^۸ و نل کدی^۹ و همچنین پدیدارشناسی اجتماعی جنوف اسلند^۱ و مردم نگاری تطبیقی رابین هورتن^۲ در یک

1. London Royal Court Theatre
2. Anti-Establishment
3. Universities And Left Review
4. Essex University
5. Ethno-Methodology
6. Basil Bernstein
7. Perre Bourdieu
8. Alan Blum
9. Nell Keddie

یک مجلد گرد می‌آیند. یانگ در مقدمه کتاب دو انگاره اصلی و پذیرفته شده تربیتی یعنی دانش و تعلیم و تربیت را به چالش می‌کشد و بیان می‌دارد که هر دو ایده و نیز همه مفاهیم برخاسته از آن دو در تربیت رسمی، همچون توانایی، هوش و یا برنامه درسی در واقع ساختی اجتماعی دارند و بالقوه تغییرپذیرند. عنوان فرعی کتاب «خط سیرهای نو برای جامعه‌شناسی تعلیم و تربیت» بعدها به «جامعه‌شناسی نوین تعلیم و تربیت» شناخته می‌شود.

یانگ خود بر این باور است که نخست ارتباط فردی‌اش با برنشتاین و سپس ارتباط تنگاتنگ فلسفه و جامعه‌شناسی در مؤسسه تعلیم و تربیت در سامان‌دهی به ذهنیت او و صورت‌بندی مقدمه کتاب بسیار اثرگذار بوده‌اند. او همچنین اذعان دارد که برنشتاین سخاوتمندانه و البته با دودلی و درحالی‌که او تا پیش از آن حتی یک خط هم منتشر نکرده است، کتاب را به او می‌سپارد و همچنین از همین نقطه است که دیدگاه دوگانه او با استادش نیز شکل می‌گیرد و بر خلاف برنشتاین که بر ساخت‌های اجتماعی دور‌کهایی تأکید دارد، یانگ بر طبیعت اجتماعی پدیده‌های تربیتی تمرکز می‌کند.

جامعه‌شناسی نوین تعلیم و تربیت، برخلاف دیدگاه کلاسیک کارکردگرایی ساختاری در سنت انگلیسی خود بر درک و دریافت کنش‌های متقابل اجتماعی روزانه کلاس درس و دانش مدرسه‌ای تأکید دارد. در این دیدگاه معنا هم به فهم و دریافت دانش‌آموزان و معلمان در امر تعلیم و تربیت دلالت دارد و هم به دیدگاهی که تدوین برنامه درسی را بخشی از یک بافت وسیع‌تر اجتماعی و فرهنگی قلمداد می‌کند (وکسلر ۲۰۰۲). جامعه‌شناسی نوین تعلیم و تربیت البته بین دیدگاه‌های مارکسیست و پدیدارشناسی بنیادین قسمت می‌شود و به ویژه در آمریکا به دست مایکل اپل با نگاهی متمایز از انگلستان رشد می‌یابد. ولی مایکل یانگ برای چهار دهه پرچمدار گونه بریتانیایی آن است و همواره کوشیده است تا رهیافت سومی را صورت‌بندی کند که در آن عاملیت معلم بیش از آن چیزی است که مارکسیست‌ها برای آن بر می‌شمارند و از سوی دیگر طبقات اجتماعی برآمده از سرمایه‌داری مدرن و نابرابری اجتماعی برخاسته از قدرت، همچنان موضوع فعالیت معلمان باشد. ویژگی برجسته یانگ تلاش برای صورت‌بندی نظری تغییر برنامه درسی برای این هدف است.

در پی پیروزی مارگارت تاچر در ۱۹۷۹ و روی کارآمدن دولت محافظه‌کار در بریتانیا تا حد زیادی از امید به کنشگری معلمان و دیگر گروه‌های کارگری برای تغییر اجتماعی به ویژه در بستر برنامه‌ریزی درسی کاسته می‌شود؛ در این دوره یانگ بار دیگر با موضوع و چیستی مدرسه روبرو می‌شود. این بار البته در پی یافتن «مدرسه‌ای خوب» برای دختر بزرگش. این موضوع دیدگاه یانگ را دوباره بر این پرسش متمرکز می‌کند که مدارس برای چه هستند. یانگ از اینجا و در پی رویارویی با نظام مدرسه‌ای سنتی و نیز نقد نظام مدرسه‌ای کودک محور تلاش خود را بر پاسخ‌دهی به این مسئله و ترسیم آینده نظام مدرسه‌ای متمرکز می‌سازد. به باور او مدرسه آن جایی است که امکان دستیابی کودک به «دانش قدرتمند^۳» را فراهم می‌سازد. یانگ در پایان دهه ۹۰، «برنامه درسی آینده^۴» را می‌نگارد، جایی که به روشنی نظریه برنامه درسی خود را صورت‌بندی می‌کند و درباره آینده پیش روی نظریه برنامه درسی سخن می‌گوید. او در این کتاب از برنامه درسی یکپارچه‌ای دفاع می‌کند که دوگانه برنامه درسی دانشگاهی/حرفه‌ای^۵ را زیر سوال می‌برد. یانگ بخش بزرگی از تجربیات این کتاب را مرهون همکاری با نخستین پروژه برنامه درسی ملی پس از آپارتاید در آفریقای جنوبی در مقام مشاور تربیتی دولتی می‌داند و آن جا که می‌گوید، "گذر از یک برنامه درسی معلم محور به یک برنامه درسی کودک محور، راهی به سوی آپارتاید تربیتی است"، ادبیات این تجربه در گفتمان‌ش بازتابیده می‌شود.

مجموعه کارهای دو دهه ۸۰ و ۹۰ یانگ در کتابی با نام «بازگرداندن دانش^۶» در ۲۰۰۷ گردآمده است، این کتاب صورت‌بندی دیدگاه یانگ در باره دو مفهوم دانش و نسبت این دو با یکدیگرست. یانگ در بازگرداندن دانش به روشنی از دو دیدگاه ساخت‌وسازگرایی پسانوگرا و دیدگاه انتقادی چپ فاصله می‌گیرد. او همچنین به نقد دیدگاه کلاسیک و

1. Geoff Sland

2. Robin Horton

۳. Powerful Knowledge

۴. The Curriculum Of The Future

۵. Academic/Professional برابر با دوگانه شاخه نظری و فنی حرفه ای در ایران

۶. Bringing Knowledge Back

سنتی پرداخته و سیاست‌گذاران را به دلیل کم اهمیت ساختن مفهوم دانش در برنامه درسی و تقلیل آن به مهارت‌آموزی نقد می‌کند. عنوان فرعی کتاب، "از ساخت و سازگرایی اجتماعی تا واقع‌گرایی اجتماعی در جامعه‌شناسی تعلیم و تربیت" به روشنی جایگاه نظری نویسنده را در مقام یک واقع‌گرا بازتاب می‌دهد.

بازگرداندن دانش همانگونه که از نامش نیز پیداست، بیش و پیش از هر چیز در باره دانش است. دانشی با چهار ویژگی سنجشگر^۱ (انتقادی)، نوپدید^۲، واقع‌گرا^۳ و ماده‌باور^۴ که دانش قدرتمند نام می‌گیرد. یانگ همچنان می‌کوشد دانش قدرتمند را از دانش قدرتمندان^۵ متمایز سازد و این‌چنین خود را از تبیین چپ فوکویی که دانش و قدرت را درهم تنیده می‌داند، دور می‌سازد. به باور یانگ انگاره فوکویی^۶، دانش را نه از منظر معرفت‌شناسی بلکه از منظر امر سیاسی مفهوم‌پردازی می‌کند و از این رو برنامه درسی را در نهایت تهی از دانش می‌سازد. در این دوره یانگ به ویژه با الهام از لیو ویگوتسکی، روانشناس تحولی روس، تمایز و افتراق^۷ دانش را مطرح می‌سازد. به باور او دانش روزمره و تجربه باید از دانش متخصصان و دانش مدرسه‌ای جدا باشد. تجربه و دانش روزمره گرچه همراه دانش‌آموز به مدرسه می‌آیند ولی موضوع دانش آموزش و پرورش^۸ اند و این دانش متخصصان است که باید در برنامه درسی بازتاب یابد و محتوای دانش مدرسه‌ای را شکل دهد. از سوی دیگر یانگ با دانش انتخابی و نیز تلفیق رشته‌های درسی نیز مخالف است. به باور او دانش انتخابی به ویژه در برنامه درسی کودک محور به طبقاتی شدن دانش و ایجاد نابرابری می‌انجامد. همچنین رشته‌های درسی به ویژه در دبیرستان باید با رشته‌های دانشگاهی همخوان باشند.

یانگ بر این باور است که مفهوم افتراق باید در سه سطح مورد نظر باشد.

- تمایزها میان دانش مدرسه‌ای و دانش روزمره؛
- تمایزها و ارتباطها میان قلمروهای دانش؛
- و تمایز بین دانش متخصصان (فیزیک و تاریخ) و دانش آموزش و پرورش (فیزیک مدرسه‌ای و یا تاریخ مدرسه‌ای برای گروه‌های مختلف یادگیرندگان).

در پایان

یانگ بی‌تردید از نسل اندیشمندان باورمند به مدرنیته و عقلانیت روشنگری است. او در مقام یک واقع‌گرای انتقادی/اجتماعی، مدرنیته را پروژه‌ای ناتمام می‌داند و در دیدگاه تربیتی‌اش نیز می‌کوشد برای پرهیز از درافتادن به دامان پسانوگرایی و نسبی‌گرایی خام همه توان خود را به کار گیرد. یانگ بر این باور است که آینده پیش روی برنامه درسی و نظام مدرسه‌ای، از میان دو امکان بازگشت به سنت و دیدگاه‌های کلاسیک ناکارآمد پیشین و سرسپردن به دیدگاه‌های پسانوگرا و نسبی‌گرایی نوین می‌تواند گونه سوم برنامه درسی دانش محوری باشد، که در آثارش آن را صورت‌بندی کرده است. به باور یانگ چهار پرسش اساسی پیش روی برنامه‌ریزان درسی است:

- تمایزها بین اشکال گوناگون دانش متخصصان و ارتباط بین آن‌ها؛
- چگونگی تمایز دانش متخصصان از دانشی که در زندگی روزمره به دست می‌آید؛
- چگونگی ارتباط دانش روزمره و دانش متخصصان؛
- چگونگی دانش آموزش و پرورش متخصصان؛

۱. Critical

۲. Emergentist

۳. Realist

۴. Materialist

۵. Knowledge Of The Powerful

۶. در اندیشه میشل فوکو فیلسوف و متفکر فرانسوی، دانش و قدرت به هم تنیده‌اند. هر رابطه اجتماعی یک رابطه قدرت است و شبکه‌ای از روابط مبتنی بر

دانش/قدرت است که نظام اجتماعی مدرن را پدید می‌آورد.

7. Differentiation

8. Pedagogy

یانگ در واپسین کتابش، دانش و مدرسه آینده می‌کوشد تا با همراهی گروهی از معلمان با تجربه، به این پرسش‌ها پاسخ گوید و از سرزمین نظریه برنامه درسی، به کارزار تدوین در آید.

Notes:

- Short, E. C. and L. J. Waks (2009). *Leaders in Curriculum Studies: Intellectual Self-portraits*, Sense Publishers.
- Wexler, Philip. (2002), *Sociology and Education*, New. In David. L. Levinson & Peter. W. Cookson. *Education and Sociology: An Encyclopedia* (PP.593-597) New York: Routledge Falmer.
- Young, M. (ed.) (1971) *Knowledge and Control: New Directions for the Sociology of Education*, London: Collier Macmillan.
- Young, M. (1998). *The Curriculum of the Future*, London: Falmer Press.
- Young, M. (2005) *National Qualifications Frameworks: Their Feasibility for Effective Implementation in Developing Countries*, Geneva: International Labour Office.
- Young, M. (2007). *Bringing knowledge back: From social constructivism to social realism in the sociology of education*. London: Routledge.
- Young, M. (2009a). What are schools for? In *Critical perspectives on education*, ed. H. Lauder, J. Porter and H. Daniels. London: Routledge.
- Young, M. (2009b) Education, globalization and the 'voice of knowledge', *Journal of Education and Work*, 22, pp. 193–204.
- Young, M., et al. (in press). *Knowledge and the Future School: Curriculum and Social Justice*, Bloomsbury Publishing.

Further Reading:

- Bernstein, B. (2000) *Pedagogy, Symbolic Control and Identity: Theory, Research, Critique*, 2nd edition. Oxford: Rowman & Littlefield.
- Moore, R. (2004) *Education and Society*. London: Polity Press.
- Muller, J. (2000) *Reclaiming Knowledge: Social Theory, Curriculum and Education Policy*. London: RoutledgeFalmer.
- Young, M. (2007). Durkheim and Vygotsky's theories of knowledge and their implications for critical educational theory. *Critical Studies in Education*, 1(1), 46-63.
- Young, M. (2011). Curriculum policies for a knowledge society? *World Yearbook of Education 2011: Curriculum in Today's World: Configuring Knowledge, Identities, Work and Politics*, Taylor & Francis.
- Young, M. (2012). The curriculum: 'An entitlement to powerful knowledge': A response to John White. <http://www.newvisionsforeducation.org.uk/2012/05/03/>
- Young, M. and Gamble, J. (2006) *Knowledge, Curriculum and Qualifications for South African Further Education*. Pretoria, South Africa, HSRC Press.
- Young, M., & Muller, J. (2007). Truth and truthfulness in the sociology of educational knowledge. *Theory and Research in Education*, 5(2), 173–201.
- Young, M., & Muller, J. (2010). Three educational scenarios for the future: Lessons from the sociology of knowledge. *European Journal of Education*, 45, 11-27.
- Young, M. and Whitty, G. (1976) *Explorations in the Politics of School Knowledge*. Driffield, Yorks: Nafferton Books.